

Äidinkielen kokeen uudistaminen käytännön näkökulmasta

Lukioissa on alkanut uuden oppimääräsuunnitelman mukainen kurssimuotoinen äidinkielen opetus. Vuoden verran on niin ikään kokeiltu muutamissa kouluissa uudentyyppistä päättökoetta, jonka suunnittelijat uskovat merkitsevän uuden oppimääräsuunnitelman konkreettistamista ja sen tavoitteiden täsmentämistä. Uudessa äidinkielen ylioppilaskokeessa, joka siis suoritettaisiin äidinkielen toisena koepäivänä toisen aineen sijasta, kirjoitettaisiin lyhempiä kirjoitelmia, jotka kaikki perustuisivat annettuihin teksteihin, vaatisivat jonkin verran tietoja kielestä ja tyylistä ja mittaisivat muuta kuin ainekirjoitustaitoa, esim. kykyä analysoida kieltä. Kokeen osia olisivat mahdollisesti mielipidekirjoitus, referaatti ja kaunokirjallisen tekstin, runon tai novellin, tulkinta.

Uusi oppimääräsuunnitelma ei sinänsä voi merkitä uudenlaista päättökoetta. Ylioppilastutkinto on oma erillinen kokeensa, josta annetaan todistus. Sen arvosanat ovat riippumattomia lukion päästötodistuksesta samoin kuin lukion todistuksen ylioppilaskirjoituksen tuloksesta. Lukion oppilaanhan ei ole edes pakko osallistua päättökokeeseen. Äidinkielen koe on vain osa ylioppilastutkintoa. Siinä ei ole tarpeen yrittääkään kontrolloida kaikkea, mitä äidinkielen opetukseen sisältyy. Luetun ymmärtämisestä on kyse tutkinnossa yleensä, ja reaali- ja kokeita myöskin kirjoittaa lyhyt teksti nopeasti ja keskitetysti. — Sietäisi miettiä, onko äidinkielen opetussuunnitelmiinkaan tarpeen mahdollistaa kaikkea sitä, mitä nyt yritetään opettaa. Toisaalta on kiistatonta, että ylioppilastutkinto ohjaa lukion opetusta enemmän kuin mikään kirjoitettu opetussuunnitelma. Opetuksen käytäntö menee suunnitelmasta piittaamatta siihen, että opettajan on käytettävä entistä suurempi osa tunneista ylioppilastutkinnon valmistukseen, jos tutkintoa vaikeutetaan monenlaisia tehtäviä lisäämällä.

Taistelu arvosanoista, selviytymisestä ja pätemisestä on jo nyt armoton. Ylioppilastutkinto on jo kyllin raskas oppilaille.

Neljä lukioihin hyväksytyä oppikirjain ovat erimielisiä siitä, mitkä ovat uuteen kokeeseen kaavailtujen kirjoitelmien tuntomerkit ja ominaisuudet. Miten on mahdollista arvostella tasapuolisesti mielipidekirjoitus ja referaatti — mitä sillä kukin tarkoittaakin — ja miten annetaan arvosanat kaunokirjallisten tekstien tulkinnasta, siinäpä onkin kokeilemista. Jos ylioppilastutkinnon kokeen arvostelusta on syntynyt erimielisyyttä, on opettaja tähän asti ollut aina väärässä. »Uudistettakoon» tutkinto myös niin, ettei opettajalla ole virkavelvollisuutta ennakkotarkastukseen eikä ainakaan ennakoarviointiin. Oma kiinnostava kysymyksensä on myös oppilaan oikeusturva.

Todennäköiseltä tuntuu, että varsinkin kirjallisuuden opetuksen luonne muuttuu. Kirjallisuustutkinto on pian kilpailuihin valmistautumista ja teoriointia, ei oppilaan koko persoonaa kehittävä suvanto- paikka kaiken osaamisen tai tietämisen ponnistelun lomassa.

Äidinkielen opettajain liiton jäsenlehdessä Virkkeessä esitti viime vuonna neljä suurta ryhmää — Turun seudun, Satakunnan, Vaasan ja Espoon äidinkielen opettajat — kielteisen kantansa päättökokeen suunnittelusta muuttamisesta. Kokeen erilaisten »osioiden» soveltuvuutta silti jatkuvasti kokeillaan ja kokeilua laajennetaan. Yleensä koulun kokeilut »osoitautuvat tuloksellisiksi» ja suunnitelmat toteutetaan; muutenhan kokeiluun käydyt varat olisivat menneet kuin hukkaan ja kokeilijoita voitaisiin epäillä pätemättömmiksi. Pelättävää on, että äidinkielen uusi päättökoetta, joka perinpohjaisesti muuttaisi opetuksen käytäntöä, toteutetaan hätäisesti ja odottamatta, miten peruskoulun käyneet oppilaat selviävät kurssimuotoisesta lukiosta.

Lukiosta pitkästi opettanut tietää, että peruskoulusta tulee hyvin arvosanoihin oppilaita, jotka entiseen tapaan arvosteltuina eivät selviäisi lukion äidinkielen kurssista. Arvosteluasteikko on liukunut, vaaditaan

Äidinkielen opetus

vähemmän. Kurssimuotoisen lukion oppikirjat ovat entisiin nähden »helppoja»: teoriaa ja tietämistä on vähennetty, puuhailua on lisätty sijaan. Uuden lukion oppilas pääsee kuitenkin kirjoittamaan päättökokeen normaaliin aikaan, kolmantena kouluvuotenaan, osasipa hän kirjoittaa äidinkieltään tai ei. Kurssimuotoisessa lukiossa äidinkieli arvostellaan vain yhdellä numerolla. Yksi arvosana merkitsee sitä, ettei oppilas saa nelosta äidinkielen kursista koskaan; teoreettisesti on mahdollista antaa nelonen, jos oppilas lyö laimin kaiken, mihinkään tehtävään osallistumatta. Miten nämä peruskoulun työskentelytapoihin totuneet ja hyvin vähän teoreettista opetusta saaneet oppilaat selvitettäisiin äidinkielen päättökokeesta, joka olisi nykyistä monin verroin vaikeampi, siinäpä opettajille haastetta. Päättökokeen vaatimustason alentamisesta ei ainakaan ole kuulunut lupauksia.

Se mitä äidinkielen päättökokeessa tehdään, heijastuu peruskoulun yläasteelle saakka. Yläasteen äidinkielen opettajat ovat jo nyt kovilla suurten, sekakoosteisten, usein levottomien luokkien ja opetetavan asian moninaisuuden vuoksi. Olisi kiireellisempää parantaa peruskoulun taudit kuin »uudistaa» päättökoea. Lukion äidinkielen opetus kaipaa sekin työrauhaa ja kurssien virheiden korjaamista. Päättökokeen muuttaminen siirrettäköön kaukaiseen tulevaisuuteen.

RAILI JOENSUU ja EVA KYLÄNPÄÄ